

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ КІБЕРНЕТИКИ**

СТРУК ДМИТРО ПЕТРОВИЧ

УДК 334.021

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК БІБЛІОТЕЧНОЇ
СПРАВИ ТА ЇЇ ОЦІНКА (НА ПРИКЛАДІ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ МОЛОДІ)**

Спеціальність 051 «Економіка»

Автореферат

дипломної роботи на здобуття
освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

Тернопіль, 2018.

Дипломною роботою за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» є рукопис

Робота виконана на кафедрі економічної кібернетики Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Науковий керівник: асистент кафедри економічної кібернетики
Берестецька Олена Михайлівна, ТНТУ

Науковий консультант: доктор технічних наук, професор
Рогатинський Роман Михайлович, ТНТУ

Рецензент: кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів Ціх Галина Володимирівна, ТНТУ

Захист відбудеться 26 грудня 2018 р. о 10 год. на засіданні Державної екзаменаційної комісії у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Танцорова, 2.

Завідуючий кафедрою _____ д.т.н.,доц. Дмитрів Д.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Проблемою розвитку бібліотечної галузі є її адаптація до умов цифрової культури. Вона визначатиме характер суспільних і міжлюдських відносин, інформаційних обмінів. Звичайно, це викликає необхідність суттєвих змін у діяльності бібліотек як історично сформованих центрів накопичення, збереження і поширення знань, інформації, культурних надбань.

Серед найважливіших робіт, що стосуються функцій і специфіки діяльності бібліотеки у сучасній системі інформаційних комунікацій, варто назвати публікації Дж. Бледжена [36], Р. Клута [37] та інші. У них вперше відзначаються зміни, які вносять у діяльність бібліотеки засоби обчислювальної техніки, і можливі наслідки цих змін для розвитку наукової комунікації. Значний вплив на роботи цього спрямування зробили праці з бібліографознавства й інформатики О. Коршунова та Є. Шапіро.

Узагальнені уявлення про інформаційну сутність діяльності бібліотек дають праці О. Воскобойнікова-Гузєва [4], М. Дворкіна, В. Ільганаєва; простежити подальшу трансформацію організаційних форм бібліотек під впливом медіатизації бібліотек можна працею Т. Колеснікової [14,15].

Цифровізація дає можливість бібліотекам:

- формувати необмежений за обсягом інформаційний ресурс;
- інтегрувати у бібліотечному фонді всі види інформації на всіх існуючих її носіях;
- забезпечити доступ користувача до будь-якої відкритої інформації в будь-якому місці планети;
- створювати умови для перетворення професії бібліотекаря в першорядну постать інтелектуального життя.

Мета і завдання дослідження. *Метою дипломної роботи є дослідити сучасний стан та перспективи розвитку Тернопільської обласної бібліотеки для молоді.*

Завданням даного дослідження є:

- аналіз діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для молоді;
- визначення соціальної ефективності;
- оцінювання ефективності діяльності бібліотек у соціальних мережах (моніторинг сторінок бібліотек для молоді в Україні);
- визначення стратегічних напрямів управління сучасною бібліотекою.

Предметом дослідження є діяльність Тернопільської обласної бібліотеки для молоді.

Наукова новизна отриманих результатів. Використання інформаційних технологій у роботі бібліотеки позитивно впливає на склад інформаційних ресурсів, оформлення наочного матеріалу, форми проведення масових заходів та підвищує рівень якості обслуговування користувачів.

Практичне значення отриманих результатів. Досліджено, що завдяки проектній діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для молоді,

розвивається її комп'ютерний парк, фонд поповнюється новими інформаційними ресурсами, підвищується престиж самої бібліотеки.

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота є самостійною завершеною науковою роботою, в якій викладено авторський підхід до вибору оптимальної моделі розвитку бібліотеки. Наукові результати, висновки і пропозиції, що викладені у дипломній роботі, отримано автором особисто.

Апробація: «Умови вибору оптимальної моделі розвитку бібліотеки» Д.П. Струк, О.М. Берестецька // Матеріали VII Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій – Тернопіль 28-29 листопада 2018.- с.229-230.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел (37 найменувань), додатків (узагальнених на 15 сторінках). Загальний обсяг роботи 120 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дипломної роботи, сформульовано мету та завдання.

У першому розділі «**Місце бібліотеки в системі інформаційних комунікацій**» розглянуто зовнішнє середовище та його вплив на діяльність бібліотек в Україні.

Розглядаючи зовнішнє середовище бібліотеки, важливо встановити, в яку систему більш вищого порядку в якості підсистеми входить бібліотека. Система інформаційних комунікацій (система інформації - споживач інформації) - це система, що забезпечує функціонування інформації в суспільстві за допомогою усного спілкування, засобів зв'язку (телефону, радіо, телебачення) і різних видів документів. Будучи її частиною, бібліотека активно взаємодіє з іншими її елементами в області поширення інформації.

Бібліотеки мають солідну базу для переваг у конкуренції з іншими інформаційними структурами. З опорою на неї і потрібно шукати нові форми і методи нарощування бібліотечного конкурентоздатного потенціалу.

З розрахунку на все це слід вибудовувати ланцюги формування бібліотечного ресурсу, мультимедійного, на всіх носіях і у всіх видах інформації і комплексного обслуговування. Бібліотека вічно обслуговуюча структура. І буде жити до тих пір, поки саме до неї люди масово будуть звертатися за знанням, інформацією, духовними цінностями.

Засоби мобільної телекомунікації дають їм можливість у будь-який час з будь-якого місця звернутися до бібліотеки за інформацією. Завдання полягає в тому, щоб відпрацьовувати методи індивідуального обслуговування дистанційного користувача. Але більше треба звертати уваги на його сьогоденні особливості:

- переважання інтересу до практично корисної інформації;
- бажання синтезованого, інтегрованого матеріалу;
- відбір найновішого і науково достовірного знання.

Великий і швидкий обіг інформацій в суспільстві породив підвищений попит на аналітичну продукцію. Бібліотечні інформаційно-аналітичні служби слід виводити на перший план, підвищувати їх статус, бо вони системоутворюючі структури бібліотеки майбутнього.

В другому розділі «Аналіз діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для молоді» наведено загальну характеристику бібліотеки. Визначено, що її діяльність спрямовується на якісне інформаційне обслуговування користувачів, допомогу в розвитку ініціативи молоді, організацію плідної читацької діяльності, формування позитивного іміджу бібліотеки, підтримку та популяризацію читання.

Фінансування бібліотек у сьогоденнішніх економічно-нестабільних умовах здійснює прямий вплив на їх функціонування.

Призначення коштів	2016	2017	Абсолютне відхилення
Сума на утримання бібліотеки (тис.грн.)	3363,6	4646,9	+1283,3
З них:	2961,2	4195,4	+1234,2
-кошти загального фонду	401,4	451,5	+ 50,1
-кошти спеціального фонду			
Використання коштів бібліотекою	3359,2	4 645,7	+1286,5

Так, у 2017 році сума коштів на утримання Тернопільської обласної бібліотеки для молоді становила 4646,9 тис. грн., що на 1 283,3 тис. грн. більше, ніж у 2016 році. З них: 4195,4 тис. грн.- кошти загального фонду (+1234,2 тис.грн.) та 451,5 - кошти спеціального фонду (+50,1 тис. грн.).

На придбання літератури зі спеціального фонду бюджету розвитку області виділено кошти у сумі 60 тис. грн., що на 42 тис. грн. більше, ніж у минулому році. На придбання основних засобів кошти не виділялись.

У звітному періоді було передбачено кошти у розмірі 40 тис. грн. для передплати періодичних видань. Ця сума на 5 тис. менша за суму, виділену у 2016 році. За отримані кошти передплачено 81 назву на II півріччя 2017 р. та 74 назви на I півріччя 2018 р.

Всього на комплектування фондів витрачено 206,9 тис. грн., що на 15,7 тис. грн. менше, ніж у попередньому році.

У 2017 році бібліотека реалізувала гранти, надані Посольством США в Україні на підтримку та розвиток діяльності центру «Вікно в Америку: для майбутніх лідерів», сума проекту- 75,5 тис. грн. та проект Гете-інституту «Мова.Культура. Німеччина» на суму 25,2 тис. грн.

Фактично, за минулий рік бібліотекою використано 4 645,7 тис. грн. (+1286,5 тис. грн.). Із них:

- на комплектування: 206,9 тис. грн. у т. ч. – 40,0 на передплату періодичних видань;

- на поточний ремонт: 18,0 тис. грн.;
- на придбання основних засобів: 131,5 тис. грн. (+62,3);
- на оплату праці: 3638,2 тис. грн. (+1043,1)

Залишок коштів спеціального фонду на кінець 2017 року становить 1,2 тис. грн

Досліджено, що впродовж звітного року діяльність Тернопільської обласної бібліотеки для молоді була спрямована на:

- покращення бібліотечно-інформаційного сервісу;
- вдосконалення довідково-бібліографічного апарату;
- організацію роботи віртуальної довідки;
- ведення каталогів і картотек в електронному та традиційному варіантах.

В третьому розділі «Соціально-економічний розвиток бібліотечної справи та оцінювання ефективності діяльності бібліотек» визначено наступні пріоритетні завдання розвитку бібліотеки як суб'єкта господарювання:

- удосконалення структури і форм зберігання документного фонду;
- прискорення процесу його накопичення та змістовне збагачення за допомогою використання нових інформаційних технологій;
- активний пошук додаткових джерел фінансування й упровадження договірно-партнерських відносин;
- організація ефективної системи створення необхідних сучасному користувачеві бібліотечно-інформаційних продуктів і послуг та поєднання в них якісних і вартісно-цінових параметрів з підтримкою й стимулюванням споживчого попиту.

Реалізація цих завдань забезпечує конкурентоспроможність бібліотечно-інформаційних продуктів і послуг на інформаційному ринку України та відкриває нові можливості для динамічного й ефективного соціально-економічного розвитку бібліотеки як суб'єкта господарювання.

У четвертому розділі «Спеціальна частина» присвячена іміджу Тернопільської обласної бібліотеки для молоді. Визначено алгоритм розрахунку, за яким оцінюється імідж бібліотеки серед потенційних користувачів послуг.

В п'ятому розділі «Оцінювання ефективності діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для молоді» розглядається питання використання інновацій в інформаційно-бібліографічній діяльності бібліотеки для молоді. Відмічено, що бібліотеках відбуваються трансформаційні процеси: здійснюється перехід від традиційного бібліотечного закладу до динамічного центру інформації. Ефективний процес інформаційного забезпечення має базуватися на сучасних досягненнях інформаційних технологій, на використанні сучасних інформаційних форм та методів.

Важливим є визначення ефективності діяльності мережевого представництва бібліотеки шляхом моніторингу простору соціальних мереж.

Шостий розділ «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» містить питання по організації та проведенню планування

заходів цивільного захисту на об'єктах соціально - культурної сфери та охороні праці та безпеці життєдіяльності в бібліотечних установах.

У висновках маємо узагальнюючі результати, які ми отримали в процесі дослідження. Концепція соціально-економічного розвитку бібліотеки базується на розробці моделі сучасної бібліотеки, яка відображає інтерпретацію модельного уявлення про впливи макроекономічних (суспільний устрій, державна політика, нормативно-законодавче забезпечення, фінансова підтримка) і мікроекономічних, внутрішньо-бібліотечних чинників (впровадження нових інформаційних технологій, накопичення ресурсного потенціалу й ефективного його використання, перехід до сучасних методів управління, організація діяльності як суб'єкта господарювання).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

1. «Умови вибору оптимальної моделі розвитку бібліотеки» Д.П. Струк, О.М. Берестецька // Матеріали VII Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій – Тернопіль 28-29 листопада 2018.- с.229-230.

Анотація

Бібліотека створює умови для реалізації конституційних прав молодих громадян у сфері культурного та інформаційно-бібліотечного обслуговування, надає молодим користувачам вільний і рівноправний доступ до інформації, знань, досягнень світової науки і культури через фонди бібліотеки та за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій та засобів, які регулярно оновлюються, модернізуються і впроваджуються відповідно до розвитку нових світових інформаційних технологій.

Умовами успішної діяльності бібліотеки для молоді є:

- вільний та безоплатний доступ до інформації;
- забезпечення доступу читача до глобального інформаційного простору в умовах постійного розвитку інформаційних мереж;
- модернізація структурних підрозділів по обслуговуванню молоді;
- впровадження розвиваючих проектів та на їх основі відкриття медійних кімнат та проведення тренінгів;
- розвиток номенклатури послуг, що надаються бібліотекою та відповідають інтересам молоді.

Використання нових інформаційних технологій у роботі значно підвищує рівень комфортності та якості обслуговування користувачів, змінює склад інформаційних ресурсів, оформлення наочного матеріалу бібліотеки, форми проведення масових заходів.

Бібліотека втілює ряд тематичних проектів, спрямованих на формування правової культури особистості, навчання комп'ютерній та

інтернет-грамотності, організацію іншомовного середовища, естетичне виховання молоді та змістовну організацію дозвілля.

Для молоді такі заходи стають ефективними у набутті соціального досвіду в освіті, науці, культурі. Молодим важливо бачити перспективи розвитку, вміти застосувати зручну для використання інформацію, яка допомагає швидко зорієнтуватися в певній проблемі, визначити й усвідомити ступінь її значущості, що у кінцевому результаті сприяє прийняттю виважених управлінських рішень, а також знайти соціальні орієнтири, що можуть забезпечити їм достойне життя і гарантувати їм необхідні умови для розвитку і реалізації здібностей.

Ключові слова: Соціально-економічний розвиток, бібліотечний фонд, коефіцієнт оновлюваності, книгозабезпеченість, обертаність документного фонду бібліотеки, цифровізація.

Annotation

A library creates terms for realization of constitutional rights for young citizens in the field of cultural and informatively library service, gives to the young users free and equal in rights access to information, knowledge, achievements of world science and culture through the funds of library and by means of modern informatively-communicative technologies and facilities, that renovate regularly, modernized and inculcated in accordance with development of new world information technologies.

The terms of successful activity of library for young people are:

- it is free and безоплатний access to information;
- it is modernisation of structural subdivisions on maintenance of young people;
- it is introduction of developing projects and on their basis of opening of media rooms and realization of training;
- it is development of nomenclature of services that is given by a library and answer interests of young people.

A library incarnates the row of the thematic projects, sent to forming of legal culture of personality, studies computer and to internet-literacy, organization of foreign environment, aesthetic education of young people and rich in content organization of leisure.

For young people such measures become effective in acquisition of social experience in education, science, culture. It is important young to see the prospects of development, able to apply user-friendly information, that helps to be quickly orientated in a certain problem, define and realize the degree of her meaningfulness, that in end-point assists an acceptance self-weighted administrative decisions, and also to find social reference-points that can provide to them deserving life and to avouch for them necessary terms for development and realization of capabilities. Libraries that become the real and effective centers of development of personality today must help them herein.

Keywords: Socio – economic development, Library fund, Update factor, Bookkeeping, Rotation of the documentary fund of the library, Digitalization.